

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23.

Fylke: Sogn og Fjordane.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Balestrand.

Emne: Bordskikk til hverdags.

Bygdelag: Fjærland.

Oppskr. av: Lasse Bøyum,

Gard: Bøyum.

(adresse): Haugesund.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Kring 1900 laget en mat og spiste i samme rom. I husmannsstuene holdt en seg i stua om vinteren, både med koking og spising, og om sommeren på kjøkkenet. På gårdene var man i kjøkkenet med alt om vinteren og i eldhuset eller kjelleren om sommeren. En satt alltid ved bordet, når ikke maten ble båret ut på arbeidsplassen, td. slåtteteigen.
2. Hele huslyden satt alltid ved samme bord, og det er slik også i våre dager.
3. Alle spiste alltid på samme tid.
4. Husbondsfolk og tjenere spiste alltid samme mat, og slik er det også nå.
5. Når et hus har stue og kjøkken, spiser familien oft på kjøkkenet. Om vinteren kan det ofte bli nokså kaldt, og da flytter en gjerne inn i stua.
6. En spiser i stuen i julehelgen, og ellers ved høyt. Alle spiser sammen.
7. Som regel hadde alle sine faste plasser, uten noen serskilt mening med plasseringen.
8. Jeg kan huske-ca. 1900- at ~~da~~ hos naboen der det var lo barn, måtte en del av barna stå ved bordet, helst av mangel på sitteplasser.
9. Til hverdags var det aldri snakk om rangsplass, eller høgsete eller liknende. En kunne høre høgsete nevnt i bryllup eller begravelse og liknende.
10. Hedersplassen nå må vel nærmest sies å være for enden av langbordet, lengst inne i stuen.
11. En var aldri så nøye med å vaske hendene før en gikk til bords. Først nå er man blitt mer nøye med det. Mannfolk har alltid tatt av seg lua ved bordet.
12. Kring 1900 spiste alle graut og suppe av samme fat. I 1910 var det slutt, kann en si. De hadde felles melkekopp til grauten. Kring 1910 hadde de hver sin kopp, uten at den hadde serskilt navn, kopp av steinty, sjelden av tr. En tok en tugg graut i skeia og duppet så skeia i melkefatet og spiste. Først i den senere tid er man begynt

2.

å drikke direkte av koppen. Antagelig sluttet dette med felles felles kopp først da kaffen ble vanlig.

13. En rett som vi kalte pannemat, ble satt på bordet i steikepanna, elles brukte en aldri å sette gryta på bord

14. En brukte å kline smør på flattbrød, og så renske fisk oppå der igjen. Dette ble så brettet sammen, og kaltes fiskakling. Det måtte alltid være fersk avkokt småfisk. Det ble nærmest rekna som en dilikatesse, og var ikke hverdagsmat.

15. Det er nokk vanlig, og tillatt som god bordskikk å ta sukkerbiten i munnen og drikke kaffen ~~aktarpx~~ til,

16. Nå blir det ikke ansett som god bordskikk å drikke kaffe av skålen.

17. Det første jeg kan huske ca. 1900, spiste en uten gaffel. Gaffelen begynte vel å bli vanlig i bruk ca. 1905

18. Jeg husker ikke at mennene brukte tollekniven til bords. De vanlige bordknivene var helst heimegjorte, med beinskraft eller treskraft.

19. Til daglig hadde hver sin skje, ofte merket med forbokstavene. Men da en liten hornskje kunne gå i arv fra barn til barn, så passte ikke navnet alltid. Skeia ble stukket opp i skjeiarekkjao som sto på veggen over langbenken, eller den ble stukket inn i en sprekk i veggen. Kvinnfolkene skjeier ble oftest lagt ned i bordskuffa. Skjeiene var laget av tre, seinere av horn. Seinere tinnskjeier og blekkskjeier. En begynte vel å vaske skeiene omkring 1905.

20. Porselen- og stentøytalerkener ble mer vanlig ca. -10. Men de begynte vel å få innpass ca. 1900. Før brukte en mest trefat. Trefat ble delvis brukt eks. til grautfat, helt fram til ca. 1920. Nå er de helt av bruk. Fellesfat til graut ble brukt til ca. 1910, helt slutt nå.

21. Bordduk ble før aldri brukt til hverdags. Nå har de fleste en voksdruk som ligger på bordet hele dagen.

22. Både voksdruk, kvitskurt bord og malt bord forekommer, men det vanligste er voksdruk.

23. Så langt tilbake noen husker, kunne enhver forsyne seg ved bordet og ta det han ville.

24. Kristi Sva fortalte i sommer at hun husket moren fortalte henne at flatbrød og smør ble etla ut, aldri noe annet.

25. Det var da slik at mannfolk fikk 2 leiver (løpse) og kvinnfolk fikk halvannen.

26. I alminnelighet spiser barna uten hjelp når de er 2 fire-fem år gamle, og da får de forsyne seg selv. Mor eller eldre søstre hjelper barna.

27. Kring ~~1905~~ 1900 var det vanlig at moren tygde mat til småbarn.

28. Jeg kjenner ikke til at en sang før maten. Men det er enda vanlig at en leser for maten, iallfall i de fleste hjem. De fleste leser stille, men der hvor det er barn, er det vanlig at ett av barna leser høgt for maten, til å begynne med leser den eldste, og så går det vel etter tur slik at det på slutten er det yngste barnet som leser.

29. Det var nokk tillatt å snakke under måltidet, men samtalen var dempet, ikke løssluppet, kåt. Barn måtte helst tie stille uten at en kan si det var forbutt å snakke. Jeg så selv at min hamerat fikk ris fordi han lo ved bordet. Men slikt var ikke vanlig, kun hos de aller strengezte.

30. Det ansåes for upassende å le ved bordet, og for barn var det oftest forbutt. Herme: "Hold kjeften din å et!"

31. Ikke tale om å synge ved bordet.

32. Når alle hadde satt seg til bords, leste en for maten, spiste, og når alle var ferdig, og det var helt stille, leste en for maten igjen, så reiste en seg stille og andektig og gikk fra bordet.

33. Til vanlig og til hverdags sier en ikke takk for maten

34. Når en fremmed som var fra bygda, kom inn mens en satt og spiste, sa han oftest: Signe spissen.

35. En fremmed som tilfeldig kom inn mens en satt og spiste ble til vanlig ikke bitt om å sette seg til bords og spise

36. Oftest ble det stelt til mat til en fremmed som kom til gårds mellom måltidene.

37. Det var vanlig at en fremmed gjest fikk ekstra traktement. Slik også nå.

38. En hadde ikke alltid en kopp kaffe til den som kom innom, og en hadde ikke kjelen på hele dagen. Slik nå og.

39. En fremmed gjest spiste ikke på kjøkkennet sammen med familien. Han fikk spise alene i stuen.

40. Det er ikke vanlig at en skal la seg nø til å forsyne seg, når en er gjest.

41. Det er vanlig at en av husstanden sitter og underholder gjesten mens han spiser, og en sitter da ikke ved bordet, men helst et stykke ifrå.